

Ryc. 111. Elżbieta Urbańska ze Skierbieszowa, zdjęcie z obozu w Oświęcimiu, fot. ze zb. Gimnazjum w Skierbieszowie.

Ryc. 112. Porucznik Józef Śmiech „Ciąg”, dowódca 3 batalionu 9 pp AK, wg K. Czuby 2003.

Ryc. 113. Bolesław Sobieszkański „Pingwin”, dowódca 1-szej kompanii 3 batalionu AK, wg K. Czuby 2003.

Wrogie akcje niemieckie spowodowały opór ludności polskiej. W nocy z 5 na 6 czerwca 1943 roku partyzanci AK spalili część zabudowy Skierbieszowa i zabili kilkudziesięciu kolonistów wraz z hauptsturmführerem Haroldem⁴⁸³. Niemcy potem zapewne częściowo odbudowali wieś. W czerwcu 1944 roku doszło do akcji partyzantów BCH pod dowództwem Jana Stankiewicza „Topora”, którzy napadli na miejscowy areszt gminny i uwolnili aresztowanych. Podczas akcji zabito dwóch Niemców⁴⁸⁴. Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej ludność powróciła do domów i rozpoczęła odbudowę zniszczonej osady.

Ruch oporu na terenie gminy Skierbieszów powstał niemal natychmiast po klęsce wrześniowej. Na Zamojszczyźnie utworzono 9 pp Leg. Armii Krajowej Ziemi Zamojskiej wchodzący w skład 27 Wołyńskiej Dywizji AK. Jedną z kompanii 9 pułku obejmowała rejon Skierbieszowa, a pierwszym komendantem od 1940 roku był por. Aleksander Bagiełło „Ciągły”. Po nim od poł. 1942 roku dowodził kompanią Piotr Złomaniec „Podlaski”⁴⁸⁵. W końcu stycznia 1943 roku dowództwo kompanii, później przekształconej w batalion, przejął por. Józef Śmiech „Ciąg”. Batalion składał się z trzech kompanii: I- pod dowództwem kpr. Bolesława Sobieszkańskiego „Pingwina”, obejmowała: Skierbieszów, Anielpol i Kraśniczyn, II- pod dowództwem Henryka Kapłona „Żurawia” obejmowała: Wierzbę, Stary Zamość, Krasne i Pańską Dolinę oraz III- pod dowództwem Józefa Michalczuka „Dębicy” obejmowała: Rozdoły, Stanisławkę, Janówkę, Szorcówkę i Łaziska.

I kompania tzw. szturmowa na stałe przebywała w lesie bonieckim, pozostałe w zależności od potrzeb były wzywane na koncentrację w wyznaczonych miejscach. Do ważniejszych bitew stoczonych przez nich należy zaliczyć: bitwę pod Lasowcami, akcję na wieś Huszczka Duża⁴⁸⁶, Cieszyn, Udrycze, Bereść, bitwę pod Małochwiejem 1 kwietnia

⁴⁸³ Tamże, s. 309.

⁴⁸⁴ Z. Mańkowski, J. Naumiuk, Kalendarium walk..., s. 170.

⁴⁸⁵ J. Grygiel, Związek Walki Zbrojnej. Armia Krajowa w obwodzie Zamojskim 1939-1944, Warszawa 1985, s. 210.

⁴⁸⁶ Opis tej akcji znajduje się przy Huszczkach.

1944 roku oraz rozbrojenie „Czarnych” w Lipinie Nowej⁴⁸⁷.

Bitwa pod Lasowcami miała miejsce 4 lutego 1943 roku podczas szkolenia oddziałów partyzanckich z udziałem plutonu „Ciąga”. Niemcy dysponując dużą przewagą w ludziach i sprzęcie okrążyli przysiółek i zaskoczyli partyzantów. Wywiązała się chaotyczna walka, podczas której poległo 41 partyzantów, w tym 3 partyzantów ze Skierbieszowa (Stanisław Kusy, Józef Suwała i Waław Węławik) oraz Tadeusz Kiciński z Wysokiego, Witold Porus z Sądów, Bronisław Żołnierz z Marcinówki, Waław Pachla z Osiczyny i Piotr Grudzień z Łazisk. Największe straty poniósł pluton Kazimierza Łukasiuka „Żegoty”, który dowodził plutonem z gminy Kotlice. Dużym talentem dowódczym w tej bitwie popisał się ppor. Józef Śmiech „Ciąg”, który przejął dowodzenie całością od rannego por. Piotra Złomańca „Podlaskiego” i pozorując atak zatrzymał na chwilę zaskoczonych Niemców, co umożliwiło wycofanie się znacznej części partyzantów z zagrożonych pozycji⁴⁸⁸.

W noc sylwestrową 1942 roku oddziały „Ciąga” i „Podlaskiego” uderzyły na nasiedloną wieś Cieszyn. Napad rozpoczęto o północy i początkowe zaskoczenie umożliwiło wtargnięcie partyzantów do wsi i spalenie kilku gospodarstw, jednak spóźnione działanie „Podlaskiego” uniemożliwiło wykonanie zadania – całkowitego zniszczenia wsi. Wobec silnej obrony partyzanci wycofali się⁴⁸⁹.

21 marca 1944 roku partyzanci polscy napadli na ukraińską wieś Bereść. Przed świtem plutony Stanisława Brana „Bisa”, Kazimierza Wróblewskiego „Maryśki”, Pawła Runiewiczza „Czarnego”, Bolesława Sawczuka „Bożegodara” i Józefa Kaczoruka „Ryszarda” oraz Józefa Śmiecha „Ciąga” okrążyły wieś. Całością akcji dowodził ppor. Józef Śmiech „Ciąg”. Główne zadanie wykonał pluton Bolesława Sobieszkańskiego „Pingwina”, który przebrany w niemieckie mundury wjechał do wsi witany przez Ukraińców. Wkrótce

partyzanci otworzyli ogień i po kilkugodzinnych walkach silnie obwarowana szeregiem umocnień wieś została zdobyta, a następnie spalona. Podczas tej akcji poległ żołnierz z kompanii „Ciąga” - Bolesław Szewera⁴⁹⁰.

Do kolejnej akcji doszło 1 kwietnia 1944 roku, kiedy wobec zagrożenia wysiedleniem wsi Małochwiej w pow. krasnostawskim pluton leśny Bolesława Sobieszkańskiego „Pingwina” dobrze uzbrojony udał się w kierunku wsi. Jeszcze przed zajęciem przez partyzantów pozycji do ataku Niemcy otworzyli do nich zmasowany ogień z broni maszynowej, moździerzy i granatników. Partyzanci gęsto ostrzeliwując się zostali zmuszeni do odwrotu. Podczas tej akcji poległo 10 Polaków, a dowódca „Pingwin” został ranny w rękę⁴⁹¹.

W końcu lipca 1944 roku nastąpiło wyzwolenie tych terenów spod okupacji niemieckiej przez wojska radzieckie. Wojsko radzieckie aresztowało por. Józefa Śmiecha i uwolniono go dopiero po złożeniu broni przez podległych mu partyzantów.

Po wyzwoleniu spod okupacji niemieckiej życie mieszkańców Skierbieszowa powoli wracało do normy. W dniach 22 i 23 maja 1948 roku doszło w osadzie do pamiętnej wizyty biskupa Stefana Wyszyńskiego. Na powitanie dostojnego gościa wykonano dwie bramy, a przez całą trasę biskupa prowadziła banderia konna pod dowództwem Bolesława Wojtasiuka⁴⁹². Stefan Wyszyński, jeszcze jako zwykły ksiądz, ukrywał się w pobliskim Żułowie, w gminie Kraśniczyn podczas okupacji niemieckiej od 23 października 1941 roku do 5 czerwca 1942 roku, a przez krótki czas przebywał także w Podwysokiem u państwa Szafranców i w Marcinówce u państwa Wojtasiuków. Używał wówczas nazwiska Zelulski⁴⁹³. W Żułowie nauczał konspiracyjnie tutejszą młodzież i niósł pomoc okolicznej ludności nękanej epidemią tyfusu. Często odprawiał msze święte w kaplicy, urządzonej w jednym z pomieszczeń suterenu dworskiej. Tu uczestniczyli we mszach także okoliczni

⁴⁸⁷ Opis tej akcji znajduje się przy Lipinie Nowej.

⁴⁸⁸ B. Sobieszkański, Wspomnienia z walk..., s. 61-65; W. Hryniewiecki, My z Zamojszczyzny, Warszawa 1988, s. 72-77.

⁴⁸⁹ W. Jaroszyński, B. Kłembukowski, E. Tokarczuk, Łuny nad Huczwą i Bugiem, Zamość 1992, s. 153-154.

⁴⁹⁰ W. Hryniewiecki, My z Zamojszczyzny, Warszawa 1988, s. 109-111.

⁴⁹¹ W. Tarnas, Kraśniczyn. Dzieje..., s. 357-358.

⁴⁹² J. Wójcik, „Ostoja”, nr 6/94, s. 1-8.

⁴⁹³ W. Tarnas, Krasiczyn. Dzieje..., s. 446-447.